

Dr. Zora Hesová: Posudek oponenta bakalářské práce

Lenka Havelková: Střet identit: Sionismus a palestinský nacionalismus

Téma: Autorka předložila práci s poměrně ambiciózním cílem srovnání sionismu a palestinského nacionalismu, se slibnou tezí, že oba dva opisují podobnou trajektorii: formování v důsledku vnějšího útlaku, sekulárně-socialistická fáze následovaná fází nábožensko-fundamentalistickou. Cílem práce bylo získat odstup od narativů, které vykreslují izraelsko-palestinský konflikt jako střet náboženství nebo civilizací a podívat se na proces formování identit, včetně možných paralel mezi sionismem a palestinským fundamentalismem.

Jedná se práci založenou na široké literatuře, zahrnující řadu nejednoduchých témat, od historie kolonialismu, přes nacionalistické ideologie, přes izraelsko-palestinský konflikt po náboženský fundamentalismus. Možná právě širě a ambice záměru, překračujícího běžnou bakalářskou práci, neumožnila autorce zajímavou tezi adekvátně zpracovat: svou práci prokázala znalostí tématu i literatury, ale ve svém nevyrovnaném rozboru neudržela koncepční jednotu navrhovaného srovnání.

Kritické připomínky: Text je nevyrovnaný, jelikož se věnuje více a podrobněji jedné straně srovnání, sionismu a vývoji izraelské národní ideologie, kterou částečně analyzuje na základě v úvodu představených teorií. Naopak velmi málo a málo analyticky se věnuje palestinskému nacionalismu, jak stojí v titulu a v úvodu, ale hovoří nejčastěji o palestinské „identitě“, kterou nakonec nedefinuje (zmiňuje „sdílený společný osud“ str. 43 a fáze vývoje bez pokusu popsat jak krystalizuje v národní citění Palestinců) nebo neanalyzuje na základě pojmů, uvedených v úvodu.

Svémi rozpaky ohledně předpokládané palestinské identity samozřejmě odráží reálnou problematiku vytváření identity Palestinců jako národa bez státu, v situaci okupaci, diaspory a v kontextu panarabismu a pozdějšího islamismu, autorka ale tyto dilemata nereflektuje.

Pojem identita hraje zejména v části věnované Palestincům jakousi zbytněnou roli: jakoby byla identita aktérem, který se „fundamentalizuje“. Zatímco v případě sionistů má autorka větší znalosti a jednání připisuje konkrétním hnutím nebo aktérům, palestinská identita je zde sama brána jako jakési hnutí.

Autorka tedy příliš rychle vchází do nastiňování historických vývojů, bez toho, aby se zamyslela nad tím, co míní oním střetem identit, který nedefinuje. Nakonec tedy srovnává ideologii sionismu a jeho posun od etatismu k etno-centrismu na jedné straně, s otázkou formování identity Palestinců, většinou v závislosti na Izraeli, bez většího zájmu o nacionální a nacionalistické pozice např. palestinských politických organizací, hnutí a státníků po neúspěchu panarabismu.

Nevyrovnaný je text i co do šířky a hloubky pojednání: autorka ale dilematům Palestinců věnovala mnohem méně prostoru a analýzy, než sionistům: ani ve vztahu OOP a pozdějším Palestinské autoritě v konfliktu s fundamentalismem Hamásu, které od sebe dostatečně neodděluje. Obecně se potom znalosti islámu a arabského světa ukazují jako relativně povrchnější.

Důvodem nevyrovnanosti může ale být obecná nevyrovnanost v bibliografii: zatímco sionismus je tématem řady publikací, jen málo dostupných kvalitních publikací pojednává např. o OOP apod., autorka se zřejmě nechala vést Khalidiho knihou a nevyhledávala aktivněji literaturu ke svému tématu. Také ve věcech fundamentalismu čerpá z omezených zdrojů.

Obecně práce přichází se zajímavou a relevantní tezí, jejíž první část autorka přijatelně představí, ale v druhé části argumentu se utíká k historickému popisu a její analýza je povrchnější. V závěru potom pouze opakuje dřívější body. Práce vyvolává dojem příliš rychle dopsané práce, založené na omezené literatuře, a jejíž ambice přesáhly autorčiny časové možnosti. Vzbuzuje také dojem, že s větší péčí ohledně koncepčního pojetí a s trochu větší koherencí ve zpracování by mohla vzniknout zajímavá práce.

Formální připomínky: kromě několika gramatických chyb (27, 50) práce bohužel obsahuje velký počet nejasných, nevysvětlených, neelegantně formulovaných, generalizujících či velmi nepřesných tvrzení:

Po roce 1967 došlo u obou hnutí k obratu od sekularismu k náboženství. Zatímco na izraelské straně zaznamenal vzestup osadnické hnutí podporované organizací Guš emunim, tak na straně Palestinců začal růst islámský fundamentalismus, jenž vyvrcholil založením organizace Hnutí islámského odporu (66)

Vědecký koncept na bázi biologie měl posloužit k legitimizaci nároku Židů na oblast Palestiny (25) *Jaký?*

V prvních letech budování izraelského státu došlo k určité mytologizaci arabského venkova. Podoba tehdejší arabské vesnice se stala prototypem identity zbývající arabské populace v Izraeli⁹⁰. Tato stereotypizace Arabů v Izraeli vedla k prohloubení názoru raných židovských osadníků o nezměnitelnosti primitivních Arabů (41)

Pocit společně sdíleného osudu byl posílen nutností vyrovnávat se s řadou poválečných otřesů, kterým čelili tehdejší obyvatelé Palestiny. Pro mnohé tím vznikl počátek společné identity. Zkušenost řady neúspěchů v éře britského mandátu jen dále posílila pocit sdíleného osudu a tím i identity. Tato nová identita vznikala na bázi pocitu „těch druhých“. Obecný pocit ohrožení dále zvýšil počet těch Palestinců, kteří vnímali vývoj událostí coby sdílený společný osud (43)

Zejména v islámských zemích byla reakce na modernitu velmi důležitým faktorem při utváření tamní identity (59)

V současnosti láká islámský fundamentalismus zejména osoby z řad těch, kteří byli postiženi industrializací a modernizací, a také členy profesionálně frustrované inteligence (61)

Ačkoliv se v posledních letech začala více prosazovat mezi mladými Palestinci otázka náboženství, nebylo toto využito k rozšíření práva šaria na palestinském území ani nedošlo k nařízení zahalování žen. Tento postoj je typický právě pro OOP (63) ?

Tím také v podstatě vymizely vzpomínky na období raného islámu, kdy vedle sebe žili v míru muslimové, Židé i křesťané. (62) ?

V rámci islámu nikdy neproběhl proces, který by se podobal protestantské reformaci nebo reformnímu hnutí v judaismu. Ani dnes neexistuje žádné hnutí, které by spojovalo ty, kteří nesouhlasí s islámskou ortodoxií. (62) ?

V ne-západních společnostech lidé hledají útěchu a podporu od tradičních náboženských organizací, jejichž vůdcové poskytují záruky na morální jistoty a stabilitu²⁰⁵. Morální hodnoty na Západě se značně odlišují od těchto hodnot v islámských zemích 60

Uvedené citáty prozrazují příliš rychlé a nekritické čtení, schematické přebírání nedostatečně uchopených argumentů a tendenci ke generalizující formulaci.

Přes připomínky si práce zaslouží uznání za ambiciózní širí záběru, zvládnutou literaturu a nastíněnou problematiku.

Doporučuji k obhajobě a k ocenění velmi dobře.

V Praze dne 12. 8. 2017.